

«ԱՐԳԵԼՈՅԱՊԱՐԿԱՅԻՆ ՀԱՄԱԼԻՐ»
ՊՈԱԿ

2024 ԹՎԱԿԱՆԻ 9 ԱՄԻՍՆԵՐԻ
ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

reserveparksngo@env.am

(010) 688204

«Արգելոցապարկային համալիր» ՊՈԱԿ-ում

2024թ-ի 9 ամիսների ընթացքում կատարված աշխատանքների

ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

Կազմակերպության ենթակայության տակ գտնվող «Ջրվեժ» անտառապարկում գիտաաշխատողների կողմից իրականացվել են էկոկրթական շրջայցեր՝ «Մխիթար Սեբաստացի», «Արեգնազան», «Անտիկյան» կրթահամալիրների, «Դաչա» ամառային ճամբարի, «Էվրիկա» դպրոց-ճամբարի, Հրանտ Դինքի 44, Աբովյանի թիվ 10 հիմն., Երևանի թիվ 186, Ջրվեժի միջնակարգ, Ակունքի միջնակարգ, Աբովյան քաղաքի թիվ 10 միջնակարգ, Վաղարշապատի Մ. Խորենացու անվան թիվ 10 ավագ դպրոցների, Երևանի տարածաշրջանային պետական քոլեջի «Անանիա Շիրակացու» ճեմարանի և «Բարի մամա» հասարակական կազմակերպության սաների հետ:

«Վայրի բնության միջազգային օրվա» կապակցությամբ Կազմակերպության գիտության բաժնի աշխատակիցների կողմից իրականացվել է միջոցառում Կոտայքի մարզի Ձորաղբյուրի Վ. Կարապետյանի անվան միջն. դպրոցի աշակերտների համար: Միջոցառման շրջանակներում քննարկվել է օրվա կարևորության և Կազմակերպության ենթակայության տակ գտնվող տարածքների վայրի բուսականության, և էնդեմիկ միջատ հանդիսացող Արարատյան որդան կարմիրի - *Porphrophora hammelii* Brandt մասին:

Անտառների միջազգային օրվա կապակցությամբ նկարահանվել և հրապարակվել է տեսահոլովակ «Ջրվեժ» անտառապարկի և Բերդի «Սորաններ» դենդրոպարկի հիմնադիր Հրանտ Ավագյանի կյանքի և գործունեության մասին:

Ապրիլի 16-ին, Երկրի օրվան ընդառաջ իրականացվել է դաս-միջոցառում, որն ամփոփվել է ծառատունկով: Միջոցառումն իրականացվել է քաղաք Աբովյանի թիվ 2-րդ դպրոցի աշակերտների հետ: Ծառատունկի շրջանակներում ստեղծվել է բարդիների ծառուղի՝ 52 գծմ երկայնքով:

Ապրիլի 26-ին, Կազմակերպության գիտության բաժնի աշխատակիցների կողմից իրականացվել է էկոկրթական և էկոդաստիարակչական դասընթաց՝ «Առանց թափոնների միջավայր» խորագրով: Միջոցառման շրջանակներում ներկայացվեց աշխարհում թափոնների կայուն կառավարման և վերամշակման անհրաժեշտության

խնդրի լուծման մասին: Ինչպես նաև աշակերտները փորձեցին թափոնները վերախմաստավորել՝ իրենց գաղափարներով:

Հայտարարված գարնանային համապետական ծառատունկի շրջանակում ծառատնկումներ են իրականացվել Կազմակերպության Բերդի «Սորաններ» դենդրոպարկում, «Զիկատար» պետական արգելավայրում, Ստեփանավանի «Սոճուտ» դենդրոպարկում և «Զրվեժ» անտառպարկում:

Կազմակերպության գիտության բաժնի և Ա.Թախտաջյանի անվան բուսաբանական ինստիտուտի աշխատակիցների հետ, «Զրվեժ» անտառպարկում իրականացվեց վայրի ծիրանենու ծաղիկների հավաք՝ լաբորատոր պայմաններում ստուգելու ծաղկի փոշեհատիկները:

Մայիսի 01-ին, Ստեփանավանի արվեստի դպրոցի սաների հետ համատեղ իրականացվեց միջոցառում Ստեփանավանի «Սոճուտ» դենդրոպարկի սեզոնային բացման կապակցությամբ:

«Դաչա» ամառային ճամբարի սաների հետ «Զրվեժ» անտառպարկում իրականացվել է էկոարշավ:

Կենսաբազմազանության միջազգային օրվա առթիվ «Արգելոցապարկային համալիր» ՊՈԱԿ-ի գիտության բաժնի աշխատակիցների կողմից «Զրվեժ» անտառպարկում, դպրոցականների համար իրականացվել է էկոկրթական միջոցառում: Միջոցառման շրջանակներում աշակերտները իրականացրին սոճու սերմնացան հատուկ նախատեսված սերմնաբաժակների մեջ և վերջում ամփոփվեց քայլարշավով, որի ժամանակ ներկայացվեց անտառպարկի կենսաբազմազանությունը:

«ՄԻՐ» հեռուստաընկերության կողմից, Ստեփանավանի «Սոճուտ» դենդրոպարկում նկարահանվել է տեսահոլովակ՝ դենդրոպարկում փոշոտման շրջանի մասին:

Ստեփանավանի «Սոճուտ» դենդրոպարկում այցելուների մուտքը ավելի հարմարավետ դարձնելու համար, հերթեր չգոյացնելու նպատակով, վերակառուցվել և նոր համակարգ է տեղադրվել:

Կազմակերպության ենթակայությամբ գործող «Հանքավանի ջրաբանական» պետական արգելավայրում և Ստեփանավանի «Սոճուտ» դենդրոպարկում,

Վանաձորի Հ. Թումանյանի անվան և Երևանի մանկավարժական պետական համալսարանների ուսանողների հետ անցկացվել է ուսումնական պրակտիկա:

Սոցիալական ցանցերի միջոցով կատարվել է իրազեկումներ Կազմակերպության ենթակայության տակ գտնվող տարածքներում ամենօրյա կատարված աշխատանքների վերաբերյալ, նկարահակվել են իրազեկման տեսահոլովակներ:

Հունիսի 08-ին, տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտի «ՍոֆթԿոնստրակտ» ՓԲԸ-ի և «Զրվեժ» անտառպարկի աշխատակիցների մասնակցությամբ իրականացվել է շաբաթօրյակ: Մաքրվել են անտառպարկի շուրջ 50 հեկտար տարածքը, ճանապարհները և լիճը, ինչպես նաև տնկվել են տոսախի և արմավաշուշանի թփեր:

«ՄԻՐ» հեռուստաընկերության կողմից նկարահանվել է «Էրեբունի» պետական արգելոցը և արգելոցում աճող վայրի ցորենները, լուսաբանելով ցորենների կարևորությունը, աճելավայրը և պահպանվող տարածքում իրականացվող աշխատանքները:

Կազմակերպության գիտության բաժնի աշխատակիցների ուղեկցությամբ «Զրվեժ» անտառպարկում պրակտիկա են անցկացրել Երևանի պետական համալսարանի աշխարհագրության և երկրաբանության ֆակուլտետի «Աշխարհագրություն» մասնագիտության 2-րդ կուրսի 9-ը ուսանողներ:

Պրակտիկայի ընթացքում ուսանողներին ներկայացվել է Կազմակերպության ենթակայությամբ գործող բնության հատուկ պահպանվող տարածքները և պահպանվող տարածքները, մասնավորապես «Զրվեժ» անտառպարկը:

«Արգելոցապարկային համալիր» ՊՈԱԿ-ի գիտության բաժնի աշխատակիցների ուղեկցությամբ «Էրեբունի» արգելոց են այցելել Հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտի հյուրեր՝ Ճապոնիայի Կիոտոյի և Ռյուկոկու համալսարանների բուսաբուծության էվոլյուցիայի լաբորատորիայի գիտնականները: Նպատակն էր վայրի ցորենների առանձնահատկությունների ուսումնասիրությունը:

«Արգելոցապարկային համալիր» ՊՈԱԿ-ի, Հայաստանի Կովկասի հիմնադրամի և Ա. Թախտաջյանի անվան բուսաբանության ինստիտուտի համագործակցության շնորհիվ, «Էրեբունի» պետական արգելոցում իրականացվել է

գիտարշավ, որի արդյունքում կատարվել է ֆլորայի ուսումնասիրություն և տեղադրվել են փորձահրապարակներ: Համագործակցությունը կրելու է շարունակական բնույթ:

Կազմակերպության նախաձեռնությամբ զբոսաշրջության ոլորտի 9 ներկայացուցիչներն օգոստոսի 08-ից 09-ը ճանաչողական այց են կատարել Բերդի «Սորաններ» դենդրոպարկ և «Զիկատար» պետական արգելավայր՝ ծանոթանալու արգելավայրի կենսաբազմազանությանը, ծառուտների պատմությանը և տեղական բնության առանձնահատկություններին:

Միջոցառման նպատակն էր էկոզբոսաշրջության նախադրյալների գնահատումը և առկա ռեսուրսների օգտագործումը:

Այցի մասնակիցները Կազմակերպության տնօրեն Լևոն Տեր-Սիմոնյանի ուղեկցությամբ այցելել են դենդրոպարկի տնկարան, տեղում ծանոթացել տնկված ծառատեսակներին, քննարկել դրա բարեկարգման աշխատանքները, ներուժը, այնուհետև մասնակիցները տեղադրել են թույլա թփատեսակի կտրոններ:

«Զիկատար» պետական արգելավայրի անտառագետի ուղեկցությամբ իրականացվել է քայլարշավ, որի շրջանակներում մասնակիցները ծանոթացել են արգելավայրի բուսականությանը, ծառուտների պատմությանը:

«Զիկատար» պետական արգելավայրի այցելությունների կենտրոնի քննարկումների սրահում աշխատակիցները ներկայացրել են ՊՈԱԿ-ի ենթակայությամբ գործող տարածքների մասին տեղեկատվություն, որից հետո ոլորտի ներկայացուցիչները քննարկում են ունեցել էկոտուրիզմի զարգացման պոտենցիալը Բերդի «Սորաններ» դենդրոպարկում և «Զիկատար» պետական արգելավայրում թեմայով և հանդես են եկել առաջարկություններով:

Միջոցառումն ավարտվել է էկոգրիչների անվանական տնկմամբ համապատասխան սերմնաբաժակներում, որը ՊՈԱԿ-ի ավանդույթներից է:

Երիտասարդության միջազգային օրվա կապակցությամբ իրականացվող շարունակական միջոցառումների շրջանակներում Կազմակերպության ենթակայությամբ գործող «Զիկատար» պետական արգելավայրի նախաձեռնությամբ, «Կողբի գեղարվեստի դպրոց» ՀԿ-ի աջակցությամբ, «Հայանտառ» ՊՈԱԿ-ի «Նոյեմբերյանի անտառտնտեսություն» մասնաճյուղի դպրոցական անտառպետության ուսումնական բազայի և հարակից տարածքներում անց է կացվել

Էկոկողմնորոշման հերթական մրցույթը: Էկոկողմնորոշման մրցույթին մասնակցել են 15 մասնակիցների:

Էկոկողմնորոշումը բնաճանաչողական, էկոլոգիական խաղ-մրցույթ է, որն օգնում է ճանաչել և զանազանել շրջակայքում աճող ծառափայտեսակները, կողմնորոշվել տեղանքում քարտեզի միջոցով, գտնել նպատակակետերը: Մրցույթին մասնակցում էին Կողբի գեղարվեստի դպրոցի, Թումո Կողբի սաները, Նոյեմբերյան համայնքապետարանի աշխատակիցներ, Նոյեմբերյան համայնքի ակտիվ երիտասարդներ:

Կազմակերպության ենթակայությամբ գործող «Ջրվեժ» անտառպարկում, ՀՀ Կենդանաբանության ինստիտուտի աշխատակիցները իրականացրել են տարածքում առկա մակաբույծների մոնիթորինգ, որի շրջանակում վերցրել են փորձանմուշներ՝ լաբորատոր պայմաններում ստուգելու նպատակով:

Հանրային հեռուստաընկերությունը թեմատիկ նկարահանում է իրականացրել Կազմակերպության ենթակայությամբ գործող «Էրեբունի» պետական արգելոցում: Արգելոցում Հանրային հեռուստաընկերության թեմատիկ նկարահանման ընթացքում կազմակերպության գիտության բաժնի աշխատակիցները հանրության ուշադրությանն են ներկայացրել արգելոցում աճող վայրի ցորենները, դրանց առանձնահատկությունները:

Հայաստանում երկրորդ անգամ անցկացված «Ռենջեր 2024» մրցանակաբաշխությունը կազմակերպվել է Կազմակերպության ենթակայությամբ գործող «Զիկատար» պետական արգելավայրում:

Սեպտեմբերի 13-ին բնության հատուկ պահպանվող տարածքների օրվա կապակցությամբ, «Ջրվեժ» անտառպարկում, շրջակա միջավայրի նախարարությունը և «Արգելոցապարկային համալիր» ՊՈԱԿ-ը համատեղ կազմակերպել էին միջոցառում:

Միջոցառմանը մասնակցում էին Հայաստանի պետական տնտեսագիտական համալսարանի «Բնօգտագործման տնտեսագիտություն» մասնագիտությունն ընտրած ուսանողները, Արարատի տարածաշրջանային պետական քոլեջից, մայրաքաղաքի և մարզերի տարբեր դպրոցների սաներ:

Միջոցառման ընթացքում ներկայացվեց պահպանվող տարածքներում էկոգրոսաշրջության հնարավորությունները, բնության մեջ մարդկանց վարքի ու առաջին բուժօգնության կանոնները, պահպանվող տարածքներում էկոգրոսաշրջությանն առնչվող քաղաքականությանը, հնարավորություններին, մարտահրավերներին:

Կազմակերպության մասնագետների ուղեկցությամբ քայլարշավ է անցկացվել անտառապարկի ողջ տարածքում, որի ընթացքում մասնակիցները բացահայտել են անտառապարկի լճակը, ճեմուղիներն ու եզակի ծառատեսակները:

Միջոցառմանն առավել ակտիվ մասնակցություն ցուցաբերածները խրախուսվել են բնապահպանական նվերներով:

Միջոցառումը լուսաբանվել է «Հանրային» հեռուստաընկերության կողմից:

Կազմակերպության ենթակայությամբ գործող «Զրվեժ» անտառապարկում, Երևանի տարածաշրջանային N1 քոլեջի լուսանկրչություն բաժնի 2-րդ կուրսի ուսանողները անցկացրել են իրենց գործնական պրակտիկան՝ որսալով անտառապարկի գունային երանգները:

«ՄԻՐ» հեռուստաընկերության և «ՆՅՈՒՋ ԷՅ ԷՄ» լրատվական կազմակերպության կողմից «Որդան կարմիր» պետական արգելավայրում կազմակերպվել է լրագրողների շրջայց՝ որդան կարմիր միջատի վերաբերյալ իրազեկվածության նպատակով:

«ԱՐՄԱԼՈՒՐ» հեռուստաընկերության կողմից նկարահանվել է «Զրվեժ» անտառապարկում հրդեհավտանգ շրջանը, անտառային հրդեհների կանխարգելման պայքարի դեմ տեսանյութ:

Զբոսաշրջության միջազգային օրվա կապակցությամբ Շրջակա միջավայրի նախարարության «Արգելոցապարկային համալիր» ՊՈԱԿ-ը իրականացրել է էկոկրթական միջոցառում Կոտայքի տարածաշրջանային պետական քոլեջի զբոսաշրջության բաժնի ուսանողների հետ:

Միջոցառման թեման հետևյալն էր՝ «Էկոտուրիզմը բնության հատուկ պահպանվող տարածքներում», որի շրջանակներում քննարկվեց էկոտուրիզմի դերը պահպանվող տարածքներում և դրանց առանձնահատկությունների մասին:

Միջոցառման ընթացքում ակտիվ ուսանողներին տրվեցին Կազմակերպության ենթակայությամբ գործող տարածքների մուտքի տոմսեր:

Եվ վերջում ամփոփվեց խորհրդանշական ծառատունկով: Քուլեջի բակում տնկվեց Կազմակերպության կողմից նվիրված Եղևնի փշոտ ծառատեսակ: Միջոցառմանը մասնակցում էին 30 ուսանողներ:

Կազմակերպության գիտության բաժնի աշխատակիցը, սեպտեմբերի 30-ին մասնակցել է ՄԱԿ-ի կենսաբազմազանության մասին կոնվենցիայի մեկնարկային աշխատաժողովին:

Գիտության բաժնի աշխատակիցների կողմից անցկացվել է էկոկրթական շրջայց Ա. Շիրակացու ճեմարանի սաների հետ, որի ընթացքում ներկայացվել է Կազմակերպության «Ջրվեժ» անտառպարկի կենսաբազմազանությունը: Էկոշրջայցին մասնակցում էին 15 սան:

Կազմակերպության ենթակայության տակ գտնվող «Ջրվեժ» անտառպարկում 9 ամիսներին ունեցել ենք թվով 42200, Ստեփանավանի «Սոճուտ» դենդրոպարկում թվով 41876, Բերդի «Սորաններ» դենդրոպարկում թվով 452 այցելուներ և «Զիկատար» պետական արգելավայրում 50 :

«Էրերունի» պետական արգելոց

Արգելոցի տարածքում տարածված հազվագյուտ անհետացող և ՀՀ Կարմիր գրքում գրանցված տեսակների գիտական ուսումնասիրությունների և մոնիթորինգ իրականացնելու արդյունքում պարզվեց, որ արգելոցի ֆլորան փոփոխություն չի կրել: Գիտարկումների արդյունքով բուսականությունը փառթամ էր՝ ինչը պայմանավորված է 2024 թվականի եղանակային պայմաններով՝ տեղումներով:

Գիտարշավը իրականացվել է երթուղային եղանակով, հատկապես աչքի էր ընկնում ՀՀ կարմիր գրքում գրանցված Հացազգիներից Poaceae՝ Ցորեն Բեոտականը *Triticum boeoticum* Bolss, որը գերակշռում էր առաջացնելով բարձր բուսուտներ: Ցորեն ուրարտուն *Triticum urartu* Tumanian ex Gandilyan և Ցորեն արարատյանը *Triticum ararticum* Jakubz շատ քիչ հանդիպեցին՝ վերջիններս հանդես էին գալիս որպես առանձնյակներ:

Այս տարի հատկապես աչքի էր ընկնում և զգալի տարածքներ էր զբաղեցնում Բարդաձաղկավորներից Asteraceae՝ Վարդատերեփուկ մուշկայինը *Amberboa moschata* (L.)D: Բարդաձաղկավորներից Asteraceae՝ Տերեփուկ երևանյանը *Centaurea erivanensis* (Lipsky) Bordz. և Հովանոցավորներից Apiaceae Ակտինոլեմա խոշորաբաժակը *Actinolema macrolema* Boiss, որոնք հանդիպում էին օջախներով:

Թարմացվում են հերբարիումները և ճշտվում ցուցակները:

«Որդան կարմիր» պետական արգելավայր

«Որդան կարմիր» պետական արգելավայրի Ջրառատի և Արագափի տեղամասերում բուսականությունը ճնշված էր:

Ջրառատի տեղամասում ճանապարհից 400մ դեպի արգելավայր նկատվում էր Որդանախտը *Aeluropus*, վերջիններս ծաղկած էին և հանդես էին գալիս առանձնյակներով: Նախկինում հրդեհված տարածքում Որդանախտը տարածված էր մասսայական: Տեղամասում դոմինանտ էր Եղեգ սովորականը *Phragmites australis* :

Արագափի տեղամասում բուսականությունն ավելի փառթամ էր: Այստեղ ևս Որդանախտը հանդես էր գալիս առանձնյակներով, որոշ հատվածներում տարածված էր մասսայական:

2024 թվականի կատարած ֆլորայի ուսումնասիրությունների արդյունքում արգելավայրի երկու տեղամասերում էլ Գաղձ *Cuscuta* չհանդիպեց: Ուխտափուշ սովորականը *Alhagi pseudoalhagi* նախորդ տարիների համեմատությամբ ավելի քիչ էր:

Կատարված ուսումնասիրությունների արդյունքում արգելավայրի ֆլորան փոփոխություն չի կրել: Հավաքագրված նյութերի հիման վրա պատրաստվում են հերթարհումներ և թարմացվում ցուցակները:

Կազմակերպության գիտաշխատողների կողմից 2024թ. սեպտեմբերին «Որդան կարմիր» պետական արգելավայրում իրականացվել է որդան կարմիր միջատի հաշվառում և մոնիթորինգ:

Կատարվել է Որդան կարմիր–*Porhyrophora hammelii* Brandt միջատի հաշվառում արգելավայրի երկու տեղամասերում: Հարկ է նշել, որ եղանակային պայմանները անբարենպաստ էին միջատի հաշվառումը լիարժեք իրականացնելու համար: Զրառատի տեղամասում հաշվառումն իրականացվել է պատահականության սկզբունքով ընտրված 100մ² (10X10) մակերես ունեցող փորձահրապարակում, որտեղ հաշվառվել է 86 անհատ: Արագափի տեղամասում հաշվառումն իրականացվել է նույն սկզբունքով, որտեղ հաշվառվել է 68 անհատ: Անհրաժեշտ է նշել, որ Որդան կարմիր միջատը առավել շատ նկատելի էին այն հատվածներում, որտեղ որդանախոտը գերակշռում էր մյուս բուսատեսակներին:

Իրականացվել է Որդանախոտի արմատների զննում, ինչից էլ պարզ է դարձել, որ ցիստերի հիմնական մասը դատարկ է և միջատները դուրս են եկել հողի մակերես, իսկ ցիստերի մի մասը դեռ ամբողջական էին:

«Հանքավանի ջրաբանական» պետական արգելավայր

Ս.թ. հուլիս ամսին իրականացվել է գիտարշավ «Հանքավանի ջրաբանական» պետական արգելավայրում նախապես մշակված երկու երթուղիներով, իրականացվել է ֆլորայի ուսումնասիրություն, որն անցկացվել է 2100-2600 մետր բարձրություններում: Բուսականությունը փարթամ էր, որտեղ գերակշռում էին՝ Բարդաձաղկավորների-Asteraceae, Խաչաձաղկավորների-Brassicaceae, Լոբազգիների-Fabaceae, Շրթնազգիների-Lamiaceae ընտանիքների պատականող անոթավոր բույսերի ներկայացուցիչները: Ծառաթփատեսակներից հանդիպում էին Վարդազգիների-Rosaceae, Ուռազգիների-Salicaceae, Կեչազգիների-Betulaceae ընտանիքներին պատկանող ծառաթփատեսակները:

Գիտարշավի ընթացքում հավաքվել է հերբարիում՝ 42 թերթ, տեսակները ճշտելու և ցուցակները թարմացնելու նպատակով:

Մարմարիկ գետի հունը վարար էր, ջրհավաք ավազանի մակարդակը նախորդ տարիների համեմատությամբ բարձր էր:

«Ջերմուկի ջրաբանական» պետական արգելավայր

«Ջերմուկի ջրաբանական» պետական արգելավայրի մուտքը Ջերմուկ քաղաքից հնարավոր չէր, ինչը պայմանավորված է ուղիղ իրավիճակից:

Արգելավայրի ֆլորայի ուսումնասիրությունն իրականացվել է Հերիեր գյուղի, Վայոց սարի հարակից հատվածում: Հիմնականում գերակշռում էին քսերոֆիտ բույսերը: Գիտարշավը իրականացվել է երթուղային եղանակով, որտեղ հիմնականում հանդիպում էին՝ Վարդազգիներից–Rosaceae Սզին–Crataegus, Տանձենին–Pyrus, Խնձորենին – Malus Mill, Մարենին–Rosa L, Գետնանոճազգիներից – Taxodiaceae՝ Գիհին–Juniperus, Հաճարազգիներից–Fagaceae՝ Կաղնին–Quercus, Ուռազգիներից – Salicaceae՝ Ուռենին – Salix L.:

Հավաքվել է հերբարիում՝ 29 թերթ, տեսակները ճշտելու և ցուցակները թարմացնելու նպատակով:

«Զիկատար» պետական արգելավայր

Իրականացվել է սերմնային և կոճղաշիվային ուղղությանը ուսումնասիրություն, ինչի արդյունքում նկատվեց Բոխու-Carpinus և Հաճարենու-Fagus սերմնային վերականգնում՝ բացատային հատվածներում, որի հետևանքով գոյացել է երիտասարդ անտառ: Ազելավայրի տարածքում հիմնական անտառկազմող տեսակներն են Հաճարենին-Fagus և Բոխին-Carpinus, իսկ մնացած Կաղնին-Quercus, Թխկին-Acer, Կեչին-Betula, Մասրենին-Rosa, Մոշենին-Rubus ուղեկցող տեսակներ են:

Կոճղաշիվային վերականգնումը դիտվեց այցելուների կենտրոնին հարակից կանաչապատված հատվածում Շագանակենու-Castanes մոտ, որի շիվերը տերևակալված էին և նախկինում հատված ծառերի մոտ նկատվում էր աճի դինամիկա:

«Զիկատար» պետական արգելավայրի տնկարանում կտրոնավորվել են Բարդի-Populus, ցանվել են Կաղնու-Quercus և Սոսու-Platanus սերմեր: Ընդլայնվել էր Ծներեկի-Asparagus դաշտը: Գիտարշավի ընթացքում արգելավայրի այցելուների կենտրոնի հարակից կանաչապատված տարածքից հավաքվել են 54 թերթ հերբարիում, որոնց տեսակները ճշտվում են:

Ստեփանավանի «Սոճուտ» դենդրոպարկ

Կատարված ուսումնասիրությունների ընթացքում, պարզվեց որ դենդրոպարկի ծառաթփատեսակների տեսակային կազմը փոփոխություն չի կրել: Դենդրոպարկի ջերմատանը ցանվել են Սոճի Իտալականի-Pinus Pinea սերմեր որոնց ծիլերի մոտ նկատվել է աճի դինամիկա, որը նոր տեսակ է դենդրոպարկում և նպատակ է հետապնդում Կազմակերպության դենդրոպարկեր և «Ջրվեժ» անտառպարկ տեղափոխելու՝ ծառաթփատեսակների տեսակային կազմը հարստացնելու համար: Քիչ քանակությամբ կտրոնավորվել է Մետասեքվոյա գլիպտոստրոբոիդային-Metasequoia gypstroboides Hu et Cheng տեսակից, վերջիններիս մոտ զգալի աճ էր նկատվում: 2024 թվականի գարնանը կտրոնավորվել են՝ Գիհի սրատերև - Juniperus oblonga M. B., Գիհի բազմապտուղ - Juniperus polycarpus C. Koch., Գիհի վիրգինյան - Juniperus virginiana L., Տոսախ մշտադալար - Buxus sempervirens L.:

Դենդրոպարկ է ներմուծվել և կտրոնավորվել Վարդագգիների Rosaceae ընտանիքի Կերի Kerria թփատեսակը, որը նոր տեսակ է դենդրոպարկի համար:

Ամենօրյա աշխատանքների շրջանակներում խնամվել են վարդերը, էտվել են թփերը և հնձվել է խոտը: Տնկիները ջերմատնից տեղափոխվել են տնկարան:

Հունիս ամսվա տեղացած ուժգին անձրևի և կարկուտի հետևանքով վնասվել են ջերմատան որոշ հատվածներ և կոտրվել են ծառերի, թփերի ճյուղերը: Աշխատակիցների օգնությամբ վերանորոգվել է ջերմատան ապակիները և տարածքը մաքրվել է կոտրված ճյուղերից:

Դենդրոպարկում մշտապես իրականացվում են խնամքի աշխատանքներ՝ հեռացվել են մոլախոտերը, հավաքվել են ծաղիկների սերմեր և սոխուկներ, քաղհանվել է ջերմատունը և տնկարանը: Դրվել են վարդի կտրոններ:

Վանաձորի «Ժ. Սարուխանյանի անվան» դենդրոպարկ

Վանաձորի «Ժ. Սարուխանյանի անվան» դենդրոպարկը գտնվում էր շատ լավ վիճակում՝ մաքուր և խնամված: Ծառաթփերի տեսակային կազմը պահպանված է: Գիտարշավի ընթացքում բուսական աշխարհի ուսումնասիրության, նրանց տեսակային կազմի ցուցակները թարմացնելու նպատակով տարածքից հավաքվել են հերբարիումներ: Գիտարշավի ընթացքում դենդրոպարկի տարածքում իրականացվում էր խնամքի, թփերի ձևավորման և մաքրման աշխատանքներ:

Բերդի «Սորաններ» դենդրոպարկ

Դենդրոպարկի տեսակային կազմը պահպանվել է, տարածքը գտնվում է խնամված և մաքուր վիճակում: Դենդրոպարկի տեսակային կազմը համալրվել է Կծոխուր ազգիների-Berberidaceae ընտանիքին պատկանող նոր՝ Կծոխուր Սոուլի-*Berberis Soulieana* տեսակով:

Դենդրոպարկի տարածքում տնկվել են Եղևնու -*Picea*, Լորենու - *Tilia*, Հացենու -*Fraxinus*, Բարդու-*Populus*, Հոնի - *Cornus*, Եղրևանու - *Syringa* տնկիներ և Տոսախի - *Buxus* թփեր: Տնկարանը գտնվում է խնամված և լավ վիճակում: Դրվել են Թույայի - *Thuja*, Գիհու- *Juniperus* կտրոններ:

Դենդրոպարկի տարածքը ամեն օր մաքրվում է թափուկից և կենցաղային աղբից: Իրականացվել է ծառերի չորացած ճյուղերի էտ, ոռոգում և քաղհան:

Իրականացվել են քիմիական պայքարի աշխատանքներ՝ հիվանդությունների, վնասատուների և մոլախոտերի դեմ:

Ներկվել են դենդրոպարկի տարածքի սյուները:

Իջևանի «Դենդրոպարկ»

Իջևանի դենդրոպարկի տեսակային կազմը վերջին տարիներին զգալի փոփոխություն է կրել, ինչը գրանցվել է 2023 թվականի գիտարշավի ընթացքում:

2024 թվականին իրականացրած դաշտային ուսումնասիրությունների արդյունքում անցյալ տարվա համեմատ այս տարի ծառաթփատեսակները գտնվում էին ավելի լավ վիճակում, ինչը պայմանավորված է այս տարվա մայիս ամսին տեղացած անձրևների հետ:

Իրականացրած գիտարշավի ընթացքում հավաքվել է հերբարիումներ, վերջիններիս տեսակները ճշտվում և թարմացվում են ցուցակները:

«Ջրվեժ» անտառապարկ

«Ջրվեժ» անտառապարկում Ֆլորայի ուսումնասիրության միջոցառումների շրջանակներում իրականացված աշխատանքների ընթացքում կատարվել է տեսակային կազմի ցուցակների ճշգրտում նախորդ տարում հավաքված նյութերի հիման վրա: Իրականացված մոնիթորինգի ընթացքում պարզվել է, որ «Ջրվեժ» անտառապարկի որոշ մշտադալար և գեղազարդիչ ծառերը ունեն հատուկ խնամքի, պարարտացման կարիք և տարվել են համապատասխան աշխատանքներ: Գիտության բաժնի աշխատակիցների կատարած շրջայցերի արդյունքում սյունածև թույաների և գիհի բազմապտուղի մոտ արձանագրվել է սնկային հիվանդություններ, վարակի տարածումը կանխելու նպատակով կատարվել է համապատասխան աշխատանքներ:

Անտառապարկի տարածքում ստեղծվել է կենդանի ցանկապատ *Sonusia-Buxus*, և Կիպրոս-*Ligustrum* թփատեսակներով: Տնկվել են Արմավաշուշանի-*Yucca* թփեր, Բարդու- *Populus* տնկիներ: Աշնանային ծառատունկին ընդառաջ, փորվել են շուրջ 450 փոսեր:

Անտառապարկում իրականացվում են ոռոգման ցանցի ջրագծերի վերանորոգման աշխատանքներ:

Անցկացվել է մոնիթորինգ՝ անտառապարկում վարձակալների կողմից ներմուծված նոր տեսակների համար, որոնք գտնվում են լավ վիճակում:

1. Մագնոլիա Սուլանժի - *Magnolia soulangana* Soul-Bod
2. Սոճի - *Pinus* sp
3. Սոճի սվիդրական - *Pinus silvestris* L.
4. Սոճի գելդրիչի - *Pinus heldrichii*
5. Սոճի սև - *Pinus nigra*
6. Սոճի ցածրաճ լեռնային - *Pinus mugo*
7. Կիպրոս օվալա տերև - *Ligustrum ovalifolium* Hassk.
8. Դրախտավարդ խոշորատերև - *Hydrangen macrophylla*
9. Գիհի վիրգինյան - *Juniperus virginiana* L.

10. Սաֆորա ճապոնական – *Sophora japonica* L.
11. Խոստեկ – *Caragana*
12. Սորբարիա արոսատերև – *Sorbaria sorbifolia* L. A. Br.
13. Ճապոնական սերկևիլ – *Chaenomela japonica* Thurd.
14. Գիհի (հիբրիդ) – *Juniperus* sp.
15. Գիհի գետնատարած – *Juniperus procumbens*
16. Գիհի թեփուկավոր – *Juniperus squamata*
17. Գիհի վիրգինյան – *Juniperus virginiana* L.
18. Սալորենի Կանզա – *Prunus Kanza*
19. Սալորենի լեռնային – *Prunus mugo*
20. Հուդայածառ Գրիֆիթի – *Cercis Griffithii* Boiss
21. Իլենի ճապոնական – *Euonymus japonica* L. f.
22. Վարդ հիբրիդ – *Rosa hybrida*
23. Վիստերիա – *Wisteria* Nutt.
24. Մայրի – *Cedrus* sp.

նոր տեսակներ:

Շարունակվում են անտառապարկի տարածքում դիտարկումները, ճշտվում է տեսակային կազմը և թարմացվում ցուցակները:

Անտառապարկում տեղադրվել են նախազգուշացնող վահանակներ՝ հրդեհներից խուսափելու նպատակով: Անտառապարկում մշտապես կատարվում են տարածքի մաքրման աշխատանքներ: Իրականացվել են ոռոգման աշխատանքներ, խոտհունձ, ծառերի չորացած ճյուղերի էտ: Կտրոնավորվել են գիհիի, տոսախի և թուլայի կտրոններ:

«Արգելոցապարկային համալիր» ՊՈԱԿ-ի տնօրենի պարտականությունները կատարող՝

- Կատ՝
- Գիտության բաժնի պետի պ/կ, գիտական աշխատող՝
- Գիտական աշխատող՝
- Էկոտուրիզմի մասնագետ - գիտական աշխատող՝

Լևոն Տեր-Սիմոնյան

- Հայրփի Գրիգորյան
- Սոնա Վարդանյան
- Սոնա Վարազյան